

LIETUVOS RESPUBLIKOS SEIMO PETICIJŲ KOMISIJA

IŠVADA DĖL VIKTORO VILKAUSKO PETICIJOS

2022 m. liepos 13 d.
Vilnius

Lietuvos Respublikos Seimo Peticijų komisija 2022 m. liepos 13 d. posėdyje iš esmės išnagrinėjo Viktoro Vilkausko peticiją ir priėmė sprendimą teikti Seimui išvadą atmesti šioje peticijoje pateiktą pasiūlymą priimti Lietuvos Respublikos įstatymą „Dėl amnestijos akto“. Sprendimas priimtas, atsižvelgus į Lietuvos Respublikos Seimo kanceliarijos Teisės departamento, Lietuvos Respublikos teisingumo ministerijos nuomones ir dėl išvadoje išdėstytų motyvų.

Pažymėtina, kad amnestijos aktus galima suskirstyti į dvi grupes: pirma, amnestijos aktus, kuriais siekiama subalansuoti valstybės baudžiamąją politiką ir sušvelninti pernelyg griežtai nuteistų asmenų teisinę padėtį (pavyzdžiui, tokiu būdu gali būti reaguojama į tam tikru laikotarpiu Lietuvos Respublikos baudžiamajame kodekse nustatytas itin griežtas bausmes), antra, amnestijos aktus, išleidžiamus esant tam tikroms progoms („proginės amnestijos“).

Nors amnestijos aktų leidimas yra konstitucinė Seimo teisė, tiesiogiai įtvirtinta Lietuvos Respublikos Konstitucijos 67 straipsnio 19 punkte, tačiau „proginų amnestijų“ suderinamumas su konstituciniais teisinės valstybės, teisingumo principais abejotinas, kadangi tokio pobūdžio amnestijų priėmimas iš esmės yra atsitiktinio pobūdžio ir menkai koreliuoja su valstybėje egzistuojančiomis baudžiamosios justicijos problemomis. Baudžiamosios teisės doktrinoje pažymima, kad „proginės amnestijos“ yra politinės nuotaikos ir galios demonstravimo ženklas, o tai nėra stabilios teisinės valstybės požymis^[1]. Įvertinus V. Vilkausko su peticija pateikto Lietuvos Respublikos įstatymo „Dėl amnestijos akto“ projekto preambulę (pavyzdžiui, joje nurodoma, kad Seimas amnestijos aktą priima atsižvelgdamas į tai, kad 2022 metai paskelbti „Lietuvos Valstybės Konstitucijos, Lietuvos universitetų, Jaunimo, Krepšinio, Gyvūnų gerovės, „Lietuvos katalikų Bažnyčios kronikos“, Sūduvos, Savanorystės metais“), galima teigti, kad ši amnestija priskirtina „proginų amnestijų“ grupei.

Nuo 1990 m. kovo 11 d. Seimas (Aukščiausioji Taryba – Atkuriamasis Seimas) priėmė aštuonis įstatymus „Dėl amnestijos akto“, paskutinį kartą amnestijos aktas buvo išleistas 2018 m. lapkričio 15 d. Vertinant amnestijų taikymo efektą, atskirai išskirtinas 2000 m. priimtas Lietuvos

¹ Plačiau apie proginės amnestijos žr. ŠVEDAS, G., *et al.* Lietuvos baudžiamoji teisė. Bendroji dalis. II knyga. Vilnius: Vilniaus universiteto leidykla, 2020, p. 237.

Respublikos įstatymas „Dėl amnestijos akto“ Nr. VIII-1619, kuris buvo aktualus dideliame terminuoto laisvės atėmimo bausmę atliekančių nuteistųjų skaičiui. Pritaikius minėtą amnestiją, nuteistųjų skaičius laisvės atėmimo vietose iš karto sumažėjo 39 procentais, tačiau visai netrukus laisvės atėmimo vietų įstaigos vėl pasipildė 32 procentais nuteistųjų, kurių didžiąją dalį sudarė asmenys, kuriems ir buvo pritaikytas minėtas amnestijos aktas. Atsižvelgiant į tai, darytina išvada, kad amnestijos instituto taikymas pakartotinio nusikalstamumo kontekste yra mažai rezultatyvus ir turintis trumpalaikį efektą, nes iš pataisos įstaigų mechaniškai paleidžiant nemažai gyvenimui laisvėje iki galo nepasiruošusių nuteistųjų, nemaža jų dalis labai greitai vėl nusikalsta ir sugrįžta į įkalinimo įstaigas.

Manytina, kad veiksmingiausia pakartotinio nusikalstamumo, taip pat ir nuteistųjų skaičiaus mažinimo priemonė yra efektyvi nuteistųjų resocializacija. Iš pataisos įstaigų anksčiau laiko turėtų išeiti tik tie asmenys, kurių pakartotinio nusikalstamumo rizika yra minimali ir kurie galėtų tęsti bausmės atlikimą būdami neizoliuoti nuo visuomenės.

Pažymėtina ir tai, kad dėl reikšmingų pastarojo dešimtmečio teisinio reguliavimo pokyčių ir naujų instrumentų (pavyzdžiui, elektroninio monitoringo) diegimo, bendras laisvės atėmimo bausmę atliekančių nuteistųjų skaičius pastaruoju metu stabiliai mažėja. Laisvės atėmimo vietų įstaigos (net ir uždarius Lukiškių tardymo izoliatorių-kalėjimą ir Marijampolės pataisos namų padalinį Kybartuose) nėra perpildytos – bendras jų užpildymas šiuo metu siekia tik apie 70 procentų. Taip pat svarbu paminėti ir tai, kad lygtinai iš pataisos įstaigų paleidžiamų nuteistųjų dalis pastaraisiais metais padidėjo nuo 30 iki 50 procentų – šis rodiklis rodo, kad vis didesnei nuteistųjų daliai sutrumpėja realaus laisvės atėmimo bausmės atlikimo terminas, o likusią bausmės dalį jie gali atlikti neizoliuoti nuo visuomenės.

Siekiant užtikrinti, kad amnestijos institutas netaptų įprastine baudžiamosios politikos dalimi, o įkalinėtų asmenų skaičius būtų mažinamas naudojant kitus instrumentus, darančius pozityvų poveikį nuteistųjų elgesio pokyčiui ir taip juos greičiau sugrąžinant į visuomenę, priimti pasiūlytą amnestijos aktą šiuo metu yra netikslinga.

Vadovaujantis Lietuvos Respublikos peticijų įstatymo 12 straipsnio 3 dalimi ir Seimo Peticijų komisijos nuostatų, patvirtintų Lietuvos Respublikos Seimo 1999 m. lapkričio 11 d. nutarimu Nr. VIII-1408 „Dėl Seimo Peticijų komisijos nuostatų patvirtinimo“, 28 punktu, Seimo Peticijų komisijos išvada dėl V. Vilkausko peticijoje pateikto pasiūlymo atmetimo teikiama Seimui, taip pat siūloma įtraukti į Seimo rudens sesijos darbotvarkę Seimo nutarimo „Dėl Lietuvos Respublikos Seimo Peticijų komisijos išvados dėl Viktoro Vilkausko peticijos“ projektą.

Rasa Griciūtė, tel. (8 5) 239 6817, el. p. rasa.griciute@lrs.lt